

MEMORIA LOCALĂ PRIN DIGITALIZARE: DE LA MARTORI LA CREATORI

Angela DRĂGĂNEL

ORCID 0000-0003-4742-1219

**Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: Articolul explorează modul în care resursele digitale contribuie la transformarea bibliotecilor din simple centre de informare în spații participative dedicate cunoașterii istoriei locale și cultivării memoriei locale. Prin sprijinirea identității comunitare, aceste resurse promovează Accesul Deschis la cunoaștere și stimulează colaborarea între generații. Sunt prezentate exemple internaționale și naționale, subliniind importanța parteneriatelor și a implicării cetățenilor în construirea unei memorii colective incluzive.

Cuvinte-cheie: istorie locală, bibliotecă, digitalizare, patrimoniu cultural, conținut local, știință participativă, identitate, acces deschis.

Abstract: This article explores the way how digital resources contribute to transformation of libraries from simple information centers into participatory spaces dedicated to learning local history and cultivating local memory. They promote Open Access to knowledge, stimulate communication between generations by supporting community identity. Presented international and national examples spotlight the importance of partnerships and citizens involvement into building of this inclusive collective memory.

Keywords: local history, library, digitalization, cultural heritage, local content, participative science, identity, open access.

Resursele digitale dedicate cultivării memoriei locale joacă un rol esențial în democratizarea accesului la cunoaștere, sprijinind cercetarea istoriei locale și conservând patrimoniul cultural imaterial al comunităților. UNESCO definește „conținutul local” ca „expresie și transmitere a cunoștințelor și practicilor acumulate, dobândite și adaptate la nivel local, relevante situației în comunitate” [13, p. 4]. Într-o lume în care mobilitatea, migrația și globalizarea fragmentează memoria colectivă, digitalizarea oferă un cadru durabil pentru păstrarea identității locale, facilitând, în același timp, schimbul de cunoștințe între generații și promovând utilizarea conținutului în limba maternă – cel mai valoros pentru utilizatorii locali. Aceste comunități pot fi definite prin locație, cultură, limbă, religie, etnie sau interese comune, iar indivizii pot aparține simultan mai multor astfel de comunități. În plus, pe măsură ce comunitățile evoluează, se trans-

formă și necesitățile informaționale, ceea ce înseamnă că relevanța conținutului local trebuie reevaluată și adaptată continuu.

În acest context, bibliotecile contemporane devin adevărate laboratoare de conservare, digitalizare și valorificare a istoriei/memoriei locale. Această tendință se observă și la nivel internațional, unde numeroase biblioteci implementează proiecte inovatoare de digitalizare colaborativă a memoriei locale. De exemplu, Biblioteca Publică din New York derulează programul *Community Oral History Project*, implicând direct cetățenii în documentarea istoriilor personale și comunitare. Înregistrările sunt disponibile online și oferă o arhivă orală autentică a memoriei locale [8]. În Marea Britanie, British Library coordonează proiectul *Unlocking Our Sound Heritage*, care vizează digitalizarea și conservarea a peste 100.000 de înregistrări audio, inclusiv interviuri, muzică și mărturii sonore din diverse comunități [3]. Biblioteca Națională

din Finlanda utilizează platforma *Digi.kansalliskirjasto.fi* pentru a pune la dispoziția publicului hărți istorice, ziare, fotografii și alte documente valoroase, oferind utilizatorilor posibilitatea de a contribui prin adăugarea de metadate sau corectarea textelor recunoscute automat [7]. Iar la nivel general european, platforma *Europeana* reunește contribuțiile a mii de instituții culturale din întreaga Europă, promovând accesul liber la patrimoniul digital și încurajând participarea cetățenilor la documentarea și interpretarea acestuia [4].

Practicile internaționale oferă repere valoroase pentru dezvoltarea inițiativelor similare în Republica Moldova. Prin digitalizarea arhivelor locale și dezvoltarea de platforme interactive, bibliotecile documentează identitatea comunitară în timp real, transformând mărturii, imagini și înregistrări uitate în resurse digitale accesibile. Biblioteca devine, mai mult decât simplă păstrătoare de patrimoniu, un interpret al acestuia, dezvoltând hărți interactive cu obiective turistice ce sprijină educația geografică și turismul cultural. Proiecte, ca de exemplu *Orașul/satul de ieri și de azi*, bazate pe date comparative și vizualizări interactive, oferă publicului o imagine clară a transformărilor locale în timp.

Tipul materialelor care întrunesc condițiile pentru digitalizare este extrem de variat și reflectă complexitatea patrimoniului cultural comunitar, incluzând imagini vizuale (fotografii, desene, hărți), manuscrise (jurnale, scrisori, registre), texte tipărite (cărți, articole, rapoarte), înregistrări audio și video (istorii orale, muzică înregistrată, discursuri, filme), dar și obiecte fizice (artefacte tridimensionale, inclusiv sculpturi, textile, articole de uz casnic, îmbrăcăminte, unelte). Toate aceste materiale reprezintă suporturi esențiale ale memoriei colective și pot fi valorificate în cadrul proiectelor de digitalizare, contribuind semnificativ la reconstruirea unui patrimoniu comunitar autentic și reprezentativ. În mod similar, gama resurselor digitale dezvoltate de biblioteci se diversifică și se extinde constant. Exemple reprezentative includ arhivele tematice, expozițiile virtuale, bibliotecile digitale locale, colecțiile multimedia, podcasturile și interviurile video cu

persoane în vârstă. De asemenea, aplicațiile educaționale și tururile virtuale dedicate instituțiilor sau localităților contribuie la promovarea învățării interactive și la aprofundarea cunoașterii patrimoniului local de către public.

Inițiative precum Proiectul Național *Arhiva de voci: interviuri cu personalități din domeniul culturii*, coordonat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” [11], evidențiază eforturile de valorificare a patrimoniului cultural imaterial. Un exemplu similar este Proiectul *Memoria Chișinăului*, o inițiativă culturală desfășurată în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, care urmărește promovarea și conservarea memoriei istorice, culturale și literare a orașului prin diverse activități [12].

Proiecte relevante cum ar fi *Istorie și memorie locală*, desfășurate la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” din Soroca [1] și la Biblioteca Publică Raională „Vasile Alecsandri” din Telenești [2], includ o serie de activități axate pe colectarea și promovarea memoriei locale.

De asemenea, mai există și alte proiecte desfășurate de bibliotecile din localitățile Republicii Moldova, care contribuie în mod esențial la cercetarea, păstrarea, digitalizarea și promovarea istoriei/memoriei locale. Aceste inițiative ilustrează implicarea activă și conștientă a bibliotecilor în procesul de consolidare a identității culturale locale și naționale.

Totodată, bibliotecile pot arhiva conținut local în timp real, folosind conținuturile revistelor și ziarelor care se publică în format online cum ar fi: ziar în format digital *Expresul*, care reflectă istoria locală din raioanele Ungheni, Călărași și Nisporeni [5]; platforma media *Ziua de azi*, activă în regiunea de Sud a Republicii Moldova [14]; sau *Observatorul de Nord*, care oferă știri și materiale din raionul Soroca [9]. Toate aceste exemple – și multe altele – demonstrează modul în care conținutul digital local reflectă realitățile comunitare și contribuie la valorificarea istoriei locale.

Bibliotecile contemporane își extind rolul dincolo de conservarea informațiilor, devenind spații participative, în care

comunitățile contribuie activ la crearea memoriei locale. Tinerii documentează istoriile de familie, iar seniorii sunt recunoscuți drept purtători de memorie. Participarea activă a membrilor comunității în conservarea memoriei locale devine din ce în ce mai activă și mai creativă, catalizată de activități intergeneraționale și colaborative. Atelierele de croșetare, țesut, gătit mâncăruri tradiționale, transmitere a obiceiurilor locale, concursurile tematice cum ar fi *Copilăria în diferite epoci*, campanii ca *Donează o poveste*, *Fotografia de ieri și de azi* sau festivalurile dedicate patrimoniului imaterial creează contexte vii de învățare, schimb de experiență și reafirmare identitară. Aceste activități nu doar reactivează obiceiurile și tradițiile locale, ci și cultivă sentimentul de apartenență la o comunitate cu rădăcini și valori comune.

În acest context, se înscriu și prevederile Componentei IV din Programul „Acces la cultură”, care „promovează inițiative educaționale și de cercetare a memoriei locale prin organizarea de evenimente culturale în comunitate, implicarea tinerilor în cercetarea istoriilor de familie și a evenimentelor marcante precum foamea, deportările sau războiul de pe Nistru, precum și completarea fondurilor muzeelor locale. De asemenea, sunt susținute activități ce implică adulții și seniorii în viața culturală locală, învățarea artelor (muzică, pictură, teatru), organizarea de activități intergeneraționale care stimulează respectul, solidaritatea și dezvoltarea reciprocă între generații” [10, p. 54]. Aceste inițiative sprijină coeziunea socială și contribuie la promovarea patrimoniului material și imaterial la nivel național și internațional, dezvoltând turismul cultural și consolidând identitatea culturală a Republicii Moldova.

Multe dintre aceste inițiative se structurează ca evenimente recurente – *Ziua memoriei locale*, ateliere comunitare sau arhive colaborative online – oferind un cadru oportun pentru implicare activă, reflecție colectivă și transmitere de cunoștințe între generații. În acest context, evenimentele culturale devin spații autentice de creare colaborativă a istoriei, unde participanții sunt încurajați să descopere legătura dintre trecutul propriei familii și evoluția

comunității sau a țării. Astfel, trecutul nu mai este perceput ca un discurs abstract, ci ca o realitate vie, prezentă în poveștile bunicilor, în rețetele de sărbătoare sau în obiceiurile din copilărie. Prin stimularea dialogului dintre generații și promovarea implicării active, aceste inițiative contribuie esențial la conservarea și transmiterea tradițiilor locale, adaptându-le la realitățile contemporane. Biblioteca, prin rolul său de facilitator cultural, ajunge să fie un veritabil liant între trecut și viitor, între memorie și inovație, între oameni și comunitatea lor.

În acest demers, bibliotecile colaborează activ cu școli, muzee, ONG-uri, jurnaliști locali și administrații publice. Parteneriatele asigură o distribuție echilibrată a responsabilităților și resurselor, consolidând proiectele prin expertiză complementară și integrare comunitară.

Informațiile digitale produse în cadrul bibliotecii trebuie să fie accesibile și vizibile. Site-urile web instituționale, paginile de socializare precum Facebook sau Instagram ș.a., canalele de YouTube, dar și platformele de partajare (*Google Drive*, *iCloud*) sunt esențiale pentru diseminare. Totodată, utilizarea platformelor *Padlet* și *Wakelet* permite prezentarea colecțiilor digitale într-un mod atractiv și colaborativ.

Respectarea drepturilor de autor reprezintă un principiu fundamental în procesul de digitalizare a patrimoniului cultural. În funcție de permisiunile acordate, materialele pot fi publicate în regim de Acces Deschis sau pot fi distribuite prin platforme cu acces restricționat. Este esențială obținerea acordurilor explicite pentru utilizarea interviurilor și a altor materiale, menționarea corectă a surselor, precum și respectarea prevederilor *Legii nr. 230 din 28 iulie 2022 privind dreptul de autor și drepturile conexe* [6].

Un proiect digital poate începe simplu: cu un telefon cu cameră, un scanner, aplicații gratuite precum *Canva* și un spațiu de stocare online, cum ar fi *Google Drive*. Voluntarii și partenerii locali – elevi, profesori, jurnaliști, meșteșugari sau membri ai diasporei – devin adesea principalii catalizatori ai acestor inițiative. Cu pași mici, dar constanți, bibliotecile pot genera un impact semnificativ în comunitate, construind o punte durabilă între trecut, prezent și viitor.

Un rol esențial în acest proces îl are digitalizarea arhivelor de conținut local – fotografii vechi, documente, înregistrări orale sau materiale de presă –, pe care bibliotecile le dețin și le pot valorifica. În esență, dacă memoria locală nu este digitalizată, ea riscă să dispară.

Bibliotecarii pot accesa platforme naționale, precum *Biblioteca Națională Digitală Moldavica* (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblioteci.html>); site-uri web ale muzeelor, cum ar fi al *Muzeului Național de Istorie a Moldovei* (<https://www.nationalmuseum.md>), sau bloguri locale, de exemplu: *Cunoaștere și istorie bălțeană* (<https://memoriebalteana.wordpress.com/tag/memorie-locala/>) și *Istoria locală Ungheni* (<https://istorialocalaungheni.com/>), pentru inspirație și documentare. Pot fi vizitate online resurse digitale din România: *Biblioteca digitală a României* (<https://culturalia.ro/>), colecții digitale ale bibliotecilor

județene din Tulcea (<https://tulcealibrary.ro/portal/memorie-si-cunoastere-locala/>) sau Brașov (<https://www.bjbv.ro/biblioteca-digitala/>) ș.a. La nivel internațional – *Internet Archive* (<https://archive.org/>), *World Digital Library* (<https://www.loc.gov/>) și *Proiectul Gutenberg* (<http://www.gutenberg.org/>), care oferă modele de bune practici și surse complementare.

În contextul transformărilor sociale și tehnologice actuale, bibliotecile care manifestă o prezență activă în viața comunității își asumă și rolul esențial de conservare și valorizare a istoriei și a memoriei locale. Prin digitalizarea resurselor, stimularea participării cetățenești și promovarea colaborării interinstituționale, acestea contribuie la consolidarea identității culturale și la perpetuarea patrimoniului imaterial, oferind un cadru sustenabil pentru transmiterea valorilor locale către generațiile viitoare.

Referințe bibliografice:

1. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „MIHAIL SADOVEANU” SOROCA. *Istorie și memorie locală*. Blog. Disponibil: <https://bp-soroca.md/index.php/2024/04/23/istorie-si-memorie-locala/> [accesat 2025-05-21].
2. BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „VASILE ALECSANDRI” TELENEȘTI. *Istorie și memorie locală*. Blog. Disponibil: <https://bibltelenesti.wordpress.com/2009/12/25/istorie-si-memorie-locala/> [accesat 2025-05-22].
3. BRITISH LIBRARY. *Unlocking Our Sound Heritage*. Web site. Disponibil: <https://www.bl.uk/projects/unlocking-our-sound-heritage> [accesat 2025-05-21].
4. EUROPEANA. Web site. Disponibil: <https://www.europeana.eu/> [accesat 2025-05-21].
5. EXPRESUL. *Expresul*. Site web. Disponibil: <https://expresul.md/> [accesat 2025-05-21].
6. Lege privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 230 din 28.07.2022. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2022, nr. 278-282, art. 578. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140342&lang=ro# [accesat 2025-05-21].
7. NATIONAL LIBRARY OF FINLAND. *Digital Collections*. Web site. Disponibil: <https://www.kansalliskirjasto.fi/en/digital-collections> [accesat 2025-05-21].
8. NEW YORK PUBLIC LIBRARY. *Community Oral History Project*. Web site. Disponibil: <https://www.nypl.org/help/community-outreach/oral-history> [accesat 2025-05-21].
9. OBSERVATORUL DIN NORD. *Observatorul din Nord*. Pagina Web. Disponibil : <https://observatorul.md/> [accesat 2025-05-21].
10. *Programul Național „Acces la cultură”*. Ghid de implementare. Chișinău, 2025. Disponibil: https://mc.gov.md/sites/default/files/ghid_de_implementare_0.pdf [accesat 2025-05-23].
11. *Proiectul Național „Arhiva de voci: interviuri cu personalități din domeniul culturii”*. Disponibil: https://www.youtube.com/playlist?list=PLWpb3C4GauXYRoZlVfYP_JRHN2D06XadB [accesat 2025-05-21].
12. SECȚIA „MEMORIA CHIȘINĂULUI”, BM B.P. HASDEU. Pagină Facebook. Disponibil: <https://www.facebook.com/MemoriaChisinaului> [accesat 2025-05-22].
13. *The relationship between local content, internet development and access prices*. Disponibil: <https://www.internetsociety.org/wp-content/uploads/2022/09/The-Relationship-Between-Local-Content-Internet-Development-and-Access-Prices.pdf> [accesat 2025-05-21].
14. ZIUA DE AZI. *Ziua de azi*. Pagina Web. Disponibil: <https://ziuadeazi.md/> [accesat 2025-05-21].